

אשר זעליג וייס

כגן 8

פעיה"ק ירושלם ת"ו

ב"ה

ט' אדר תש"פ

אישור מרשית ומגפה מעלינו

אשר רבים כיצד להתנהג בענין וירוס הקורונה (CORONA). הנני לגלות את חוות דעתי דפשוט וברור שיש לשמור בקפדנות על כל הוראות רשויות הבריאות המוסמכות, אלה שנמצאים בכירוד לא יצאו מכיתם אף לא לדבר מצודה. כמה החמירו חז"ל וגדולי הדורות בחשש מגפה, למדנו בכתובת (ע"ז ע"ב) לגבי מחלת הראתן, וידוע מהגר"י סלנטר שבשעת מגפת החולירע הורה אף לבריאים לאכול ביום הכיפורים, וכיוצ"ב במקורות רבים. וכך זה במחלה זו שמרבקת ומתפשטת באופן מבהיל וסכנתה מדובה וכבר הפילה חללים רבים. ויש להרבות בתשובה תפילה וצדקה שמעבירין את רוע הגזירה.

אבינו מלכנו מנע מגפה מנחלתך, ויתקיים בנו "והסידותי מחלה מקרבך".
במה המירו מצלוצקאי גבורות הרפא מגפה, איננו גמורות (ע"ב ע"ב)
אשרי גמלת החותן, ויטע מהלה סכנת קצרות גמלת החוליה הויה אל אריות
אויביו כינא הבריהם. ונוצק בקורות רבים.
ויך לא גמלגא למצוקת ומפאת האופן מהין וסבליה מרובה ועבר
המזוג מאלו רבים.

ויש אהרות גמלגא המזוג ולצקה למעייין זאת רוע הגמלה.
אבינו מלכנו מנע מגפה מנחלתך, ויתקיים בנו "אסרות גמלגא מקרבך".
כתחנן ונתפלה

ט' אדר תש"פ ב"ה

למנוע משחית ומגפה מעלינו

לשאלת רבים כיצד להתנהג בענין וירוס הקורונה (CORONA). הנני לגלות את חוות דעתי דפשוט וברור שיש לשמור בקפדנות על כל הוראות רשויות הבריאות המוסמכות, אלה שנמצאים בכירוד לא יצאו מכיתם אף לא לדבר מצודה. כמה החמירו חז"ל וגדולי הדורות בחשש מגפה, למדנו בכתובת (ע"ז ע"ב) לגבי מחלת הראתן, וידוע מהגר"י סלנטר שבשעת מגפת החולירע הורה אף לבריאים לאכול ביום הכיפורים, וכיוצ"ב במקורות רבים. וכך זה במחלה זו שמרבקת ומתפשטת באופן מבהיל וסכנתה מדובה וכבר הפילה חללים רבים. ויש להרבות בתשובה תפילה וצדקה שמעבירין את רוע הגזירה. אבינו מלכנו מנע מגפה מנחלתך, ויתקיים בנו "והסידותי מחלה מקרבך".

כתחנן ובתפילה
מקום החתימה

אשר זעליג רייס

כגן 8

פניה"ק ירושלם ת"ו

ט' אדר אה"ת

ולצדקה תקין אמת

כ"ג

ה"ל קמ"א קמ"ב קמ"ג קמ"ד קמ"ה קמ"ו קמ"ז קמ"ח קמ"ט קמ"י קמ"יא קמ"יב קמ"יג קמ"יד קמ"טו קמ"טז קמ"טז

קמ"יז קמ"יח קמ"יט קמ"כ קמ"כא קמ"כב קמ"כג קמ"כד קמ"כה קמ"כו קמ"כז קמ"כח קמ"כט קמ"ל קמ"לא קמ"לב קמ"לג קמ"לד קמ"לה קמ"לו קמ"לז קמ"לח קמ"לט קמ"מ קמ"מא קמ"מב קמ"מג קמ"מד קמ"מה קמ"מו קמ"מז קמ"מח קמ"מט קמ"נ קמ"נא קמ"נב קמ"נג קמ"נד קמ"נה קמ"נו קמ"נז קמ"נח קמ"נט קמ"ס קמ"סא קמ"סב קמ"סג קמ"סד קמ"סה קמ"סו קמ"סז קמ"סח קמ"סט קמ"ע קמ"עא קמ"עב קמ"עג קמ"עד קמ"עה קמ"עו קמ"עז קמ"עח קמ"עט קמ"פ קמ"פא קמ"פב קמ"פג קמ"פד קמ"פה קמ"פו קמ"פז קמ"פח קמ"פט קמ"ץ קמ"צא קמ"צב קמ"צג קמ"צד קמ"צה קמ"צו קמ"צז קמ"צח קמ"צט

קמ"ק קמ"קא קמ"קב קמ"קג קמ"קד קמ"קה קמ"קו קמ"קז קמ"קח קמ"קט קמ"קכ קמ"קכא קמ"קכב קמ"קכג קמ"קכד קמ"קכה קמ"קכו קמ"קכז קמ"קכח קמ"קכט קמ"קל קמ"קלא קמ"קלב קמ"קלג קמ"קלד קמ"קלה קמ"קלו קמ"קלז קמ"קלח קמ"קלט קמ"קמ קמ"קמא קמ"קמב קמ"קמג קמ"קמד קמ"קמה קמ"קמו קמ"קמז קמ"קמח קמ"קמט קמ"קנ קמ"קנא קמ"קנב קמ"קנג קמ"קנד קמ"קנה קמ"קנו קמ"קנז קמ"קנח קמ"קנט קמ"קס קמ"קסא קמ"קסב קמ"קסג קמ"קסד קמ"קסה קמ"קסו קמ"קסז קמ"קסח קמ"קסט קמ"קע קמ"קעא קמ"קעב קמ"קעג קמ"קעד קמ"קעה קמ"קעו קמ"קעז קמ"קעח קמ"קעט קמ"קפ קמ"קפא קמ"קפב קמ"קפג קמ"קפד קמ"קפה קמ"קפו קמ"קפז קמ"קפח קמ"קפט קמ"קץ קמ"קצא קמ"קצב קמ"קצג קמ"קצד קמ"קצה קמ"קצו קמ"קצז קמ"קצח קמ"קצט

קמ"קכ קמ"קכא קמ"קכב קמ"קכג קמ"קכד קמ"קכה קמ"קכו קמ"קכז קמ"קכח קמ"קכט קמ"קל קמ"קלא קמ"קלב קמ"קלג קמ"קלד קמ"קלה קמ"קלו קמ"קלז קמ"קלח קמ"קלט קמ"קמ קמ"קמא קמ"קמב קמ"קמג קמ"קמד קמ"קמה קמ"קמו קמ"קמז קמ"קמח קמ"קמט קמ"קנ קמ"קנא קמ"קנב קמ"קנג קמ"קנד קמ"קנה קמ"קנו קמ"קנז קמ"קנח קמ"קנט קמ"קס קמ"קסא קמ"קסב קמ"קסג קמ"קסד קמ"קסה קמ"קסו קמ"קסז קמ"קסח קמ"קסט קמ"קע קמ"קעא קמ"קעב קמ"קעג קמ"קעד קמ"קעה קמ"קעו קמ"קעז קמ"קעח קמ"קעט קמ"קפ קמ"קפא קמ"קפב קמ"קפג קמ"קפד קמ"קפה קמ"קפו קמ"קפז קמ"קפח קמ"קפט קמ"קץ קמ"קצא קמ"קצב קמ"קצג קמ"קצד קמ"קצה קמ"קצו קמ"קצז קמ"קצח קמ"קצט

קמ"קכ קמ"קכא קמ"קכב קמ"קכג קמ"קכד קמ"קכה קמ"קכו קמ"קכז קמ"קכח קמ"קכט קמ"קל קמ"קלא קמ"קלב קמ"קלג קמ"קלד קמ"קלה קמ"קלו קמ"קלז קמ"קלח קמ"קלט קמ"קמ קמ"קמא קמ"קמב קמ"קמג קמ"קמד קמ"קמה קמ"קמו קמ"קמז קמ"קמח קמ"קמט קמ"קנ קמ"קנא קמ"קנב קמ"קנג קמ"קנד קמ"קנה קמ"קנו קמ"קנז קמ"קנח קמ"קנט קמ"קס קמ"קסא קמ"קסב קמ"קסג קמ"קסד קמ"קסה קמ"קסו קמ"קסז קמ"קסח קמ"קסט קמ"קע קמ"קעא קמ"קעב קמ"קעג קמ"קעד קמ"קעה קמ"קעו קמ"קעז קמ"קעח קמ"קעט קמ"קפ קמ"קפא קמ"קפב קמ"קפג קמ"קפד קמ"קפה קמ"קפו קמ"קפז קמ"קפח קמ"קפט קמ"קץ קמ"קצא קמ"קצב קמ"קצג קמ"קצד קמ"קצה קמ"קצו קמ"קצז קמ"קצח קמ"קצט

כתובת

לצדקה עבור מתנות לאביונים חקלק כאן

פרשת תצוה - זכור

בגדר עני לענין מתנות לאביונים וצדקה

"ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים" (ט' כ"ב).

הנה מפשטיה דקרא משמע שיש לתת מתנות לאביונים, ואין דין עני כדין אביון, וכמבואר בב"מ (ק"א ע"ב), ואביון הוא חסר כל וכבר אינו בוש מלפשוט יד. ועני אינו חסר כל כמו אביון. ואכן יש שכתבו דלכתחלה יש ליתן מתנות דוקא לאביונים, וכך כתב החות יאיר במקור חיים (סימן תרצ"ד בקיצור הלכות):

"ידקדק לשלוח לעניים מרודים ומופלגים הנקראים אביונים, עיין פ"ט דב"מ ק"א ע"ב".

אך בערוך השלחן (שם ס"ג) כתב:

"ראה לי דאע"ג דבתורה עני ואביון שני דברים הם כדכתיב בתצא [דברים כד, יד] לא תעשוק שכיר עני ואביון ושני דברים הם כדאיתא בב"מ [ק"א:]: דאביון יותר מעונה מעני... וכיון דבמגילה כתיבא ומתנות לאביונים נימא דדווקא אביון ולא עני. ומ"מ אינו כן וראיה דבפ' ראה כתיב כי יהיה בך אביון וגו' [דברים טו, ז] כי לא יחדל אביון וגו' פתח תפתח את ירך לאחיך לענייך ולאביונך בארצך [שם יא] הרי שפתח באביון וסיים בשניהם אלמא דהכל אחד. והא דכתיב [אסתר ט, כב] ומתנות לאביונים רבותא קאמר לא מיבעיא עני שיש לו בושא ובשכר שכיר הוא קודם אלא אפילו לאביון יצאת ידי חובתך ואף על פי שהוא בעצמו מבקש ממך וכ"ש לעני שמתבייש לבקש ואתה מקדים ונותן לו שיש מצוה יותר".

ואף שאין דברי הערוך השלחן מוכרחים, דאף אם לענין צדקה אכן דין עני ואביון שוים, אפשר דמתנות לאביונים שאני, דהלא במצוה זו לא כתיב אלא מתנות לאביונים, מ"מ להלכה נראה ברור דלא צריך ליתן לאביון כלל, דאין למדין הלכה מן הכתבים אלא מדברי הפוסקים, והרי בדברי הרמב"ם (הל' מגילה פ"ב הל' ט"ז – י"ז) וכן בטור (סי' תרצ"ד) וכס בשו"ע (שם) לא הזכירו כלל אביון וכתבו ושנו ושילשו שיש ליתן מתנות לעניים, ואף בנושאי כליהם הגדולים המ"מ והלח"מ, הבית יוסף, הב"ח, הדירשה, הט"ז והמג"א לא פצו פה, ומדשתקו רבנן שמע מינה לא ניחא להו.

בגדר עני לענין מתנות לאביונים וצדקה

וע"כ שהבינו דאף דלגבי לאו דלא תעשוק שכר עני ואביון יש הבדל בין עני ואביון, לא כן לגבי מתנות לאביונים, ולגבי מצוה זו דין אחד להם. וכן הלכה פשוטה ברורה וחלוטה.

ואין בזה תימה כלל, דהלא יתירא מזו אמרו (ב"מ ע"ח ע"ב) שאין מדקדקין במתנות לאביונים ונותנים לכל מבקש בחזקת עני. וכך מפורש בירושלמי (מגילה פ"א ה"ד – ה' ע"א) "אין מדקדקין במצות פורים אלא כל מי שהוא פושט את ידו ליטול נותנין לו", ופירשו הראשונים בב"מ דעיקר המצוה שיהיו הכל שמחים, ואף אם באמת לא נתן לעני מ"מ קיים מצותו, דאף לכתחלה אין לדקדק בין עני לאביון, וכ"ז פשוט.

ואי בדידי תליא הוי אמינא דבאמת עני ואביון דין אחד יש להם אלא א"כ מצינו כפל לשון בפסוק, כגון הא דפר' כי תצא (דברים כ"ד י"ד) "לא תעשק שכיר עני ואביון" וכמבואר בב"מ שם, משא"כ במתנות לאביונים דאין בפסוק אלא אביון. ולגבי צדקה דכתיב (דברים ט"ו י"א) "כי לא יחדל אביון מקרב הארץ על כן אנכי מצוך לאמר פתח תפתח את ירך לאחיד לעניך ולאבינך בארצך", באמת שאני עני מאביון ויש להקדים את האביון, דהרי מפורש בשו"ע (יו"ד רנ"א ז') שלהאכיל רעבים קודם לכסות ערומים, וכמו כן נראה דיש לחלק צדקה לפי גודל המצוקה והעוני, אך לגבי מתנות לאביונים אין נפ"מ בין זה לזה וכמבואר לעיל, ודו"ק בכ"ז.

אלא שיש לעיין באופן כללי מה גדר עני לגבי מתנות לאביונים בפרט, ולגבי מצות צדקה בכלל, והארכתני בזה בתשובה (לקמן אות ב').

ב

במה ששאלתם הלכה למעשה מי זכאי ליטול צדקה בזמה"ז, דהלא במסכת פאה (פ"ח מ"ח) מבואר דמי שיש לו מאתיים זוזי שוב אינו זכאי ליטול מתנות עניים. וכן "מי שיש לו חמשים זוזי והוא נושא ונותן בהם הרי זה לא יטול". ויש לעיין כיצד נקבע הלכה זו בזמן הזה, וכיצד משערים שיעור זה לפי הממון בזמנינו.

הנני כותב בקצירת האומר את הנלענ"ד.

בגדר עני לענין מתנות לאביונים וצדקה

הנה ביסוד הלכה זו דמאתיים זוז כתב שם הר"ש דשיערו חכמים כמה מזונותיו של אדם לשנה תמימה, וכ"כ ברע"ב שם וכ"ה באור זרוע הלכות צדקה (סימן י"ד), וכן הוא בטור (יו"ד סימן רנ"ג).

ועוד מבואר שם בר"ש ובאו"ז דמאתיים זוז הוא שיעור לכל נפש מאנשי הבית, ונמצא שאם חמשה הם בני הבית נוטלים לקשו"פ, עד שיהיו להם אלף זוז.

ונחלקו הראשונים אם הלכה זו נאמרה רק במתנות עניים או אף בצדקה. דהרמב"ם לא כתב הלכה זו אלא לגבי מתנ"ע אך הטור שם כתב דה"ה לענין צדקה. ובאור זרוע שם כתב:

"שאל ר' קלונימוס בר' משה זצ"ל, בשאלה המתחלת הן קלותי, את ר' אפרים בר' יצחק זצ"ל, מי שיש לו מאתים זוז אם יכול לקבל צדקה. אם יש לדמות ללקט שכחה ופאה ומעשר עני, או שמא אינו דומה כי בהני גוזל את העניים הוא, דבעל הבית לא יתן להם עוד ונמצא שנטילתן גזל הוא, אבל צדקה אינו גוזל בזה את העניים דאם נתן לו בעל הבית חייב ליתן גם לאחר. ואם ממעט הוא את מתנתם שעל ידי מתנתם ימעט מתנדב אחר, אין בזה משום גזל. וגם לקט שכחה ופאה של עניים הוא, אבל מעות שהוא נוטל אינם של עניים. והשיב לו דודאי מי שאינו צריך ונוטל, גזל עניים, שהרי אותו בעל הבית שנתן לו לא יתן לעני אחר, שאומר כבר נתתי לאחר, נמצא אותו שלקח גזלו לזה. ומה שאמרת מי שיש לו מאתים זוז אם יכול ליטול צדקה, אומר אני הכל לפי פרנסתו ופרנסת ביתו, דהא אשכחן (כתובות ס"ז ע"ב) דהוו מזלפין יין היו כופלין ארבע מאות זוז, לפי מה שרגיל".

הרי לן שנחלקו הראשונים אם הלכה זו גם לענין צדקה נאמרה או שמא אין זה אלא במתנ"ע, ושתי סברות כתבו לחלק בין מתנ"ע לצדקה: א. במתנ"ע יש כמות מוגבלת ומסויימת ומי שנוטל מפסיד את העניים. ב. מתנ"ע ממון עניים הן אף טרם באו לידי העני, ונמצא הנוטל שלא כדין גוזל את העניים ממונם משא"כ בצדקה שכל הנותן מדיליה נותן. ורבינו אפרים כתב מטעם אחר לחלק בין מתנ"ע לצדקה דבצדקה קבעו חכמים שיש ליתן לאדם די מחסורו לפי הרגליו, עיי"ש.

והטור ברי"ס רנ"ג כתב:

בגדר עני לענין מתנות לאביונים וצדקה

"ויש אומרים שכל אלו השיעורים לא נאמרו אלא בימיהם שהיה להם קופה ותמחוי והיו מחלקין מעשר עני בכל שנה והיו נוטלין לקט שכחה ופאה. לפיכך שיערו שמי שיש לו מאתיים זוז לא יטול לפי שיכול לעבור בהן שנה ולשנה הבאה יהיה לו במה שיחיה, אבל האידנא שאין כל זה, יכול ליטול עד שיהיה לו קרן כדי להתפרנס מן הריוח. תדע לך שהרי יש חילוק בין אם נושא ונותן שאז אפילו אם יש לו חמשים זוז לא יטול לפי שאפשר לו להתפרנס מן הריוח אלמא הכל לפי הענין. ואפשר כי בימיהם היתה ההוצאה מעוטה ואפשר להתפרנס בריוח של חמשים זוז אבל האידנא אי אפשר, והכל לפי המקום והשעה".

ושיטה זו מקורה בסמ"ק (מצוה רמ"ח), עי"ש.

ולמדנו מדבריו דאף דשיטתו דהלכה זו נאמרה גם לגבי מצות צדקה, י"א דמ"מ נשתנו הזמנים ובזמנינו אין זה תלוי במאתיים זוז משום שבימיהם היתה עיקר פרנסתם של העניים בשדה ובכרם ומתנות אלה תלויים ביכול ובעונות השנה, ואחת לשנה היו העניים יודעים מתי קוצרים את התבואה וקוטפים פרי העץ, ומלקטים את ירק השגה, וגם היו מפרנסים את העניים בשעת דוחקם מן התמחוי וקופה של צדקה, ולפיכך לא היה צורך אלא לעזור לעני לעבור את השנה עד שיוכל שוב ליטול את המגיעו ממתנות עניים. וגם לגבי שיעור חמשים זוז למי שנושא ונותן בהם בזמנינו אין הם מספיקים להניב רווח שיוכל להתפרנס ממנו.

אך במסקנת הדברים אין דברי הטור ברורים דמחד גיסא כתב דנותנים לו מן הצדקה "עד שיהיה לו קרן שיוכל להתפרנס מן הרווח", ומאידך כתב ד"הכל לפי המקום והשעה".

ועוד צריך עיון בשיעור שכתב הטור שיהיה לו קרן שיוכל להתפרנס מן הריווח, ולא כתב כמה זמן יוכל להתפרנס מן הריווח, ולכאורה כונת הדברים שיהיה לו קרן קיימת שיוכל להתפרנס ממנה בכל שנה ושנה וכ"כ בשו"ת חת"ס (יו"ד סימן רל"ט), עי"ש.

ובשו"ע (שם ס"ב) הביא את שתי השיטות שהביא הטור ועל השיטה השניה כתב "ודברים של טעם הם", ולא ידעתי פשר לשון זה, האם יש בזה הכרעה להלכה או לא. ורוב הפוסקים אכן נקטו כשיטה זו.

בגדר עני לענין מתנות לאביונים וצדקה

והנה לא יעלה על הדעת בזמנינו לומר דמותר ליטול מן הצדקה עד שיהיה לו קרן להתפרנס ממנו כל ימי חייו, והלא אף עשירים מופלגים אין להם רכוש גדול כ"כ. ועוד מה נאמר במי שיש לו מליוני ש"ח במניות, ומטבען של מניות שאין בהם תשואה מובטחת בניגוד לתוכניות חסכון שמקבלים עליהם רבית, וא"כ לעולם לא יוכל להתפרנס מן הריווח בבטחה, וכי לעולם יקח מן הצדקה אף שיש לו די כסף לאכול מן הקרן כל ימי חייו, אתמהה.

ובאמת צ"ע בכל עיקר כונת הטושו"ע דכל שאין לו קרן ויכול להתפרנס מן הריווח הוי עני, וכי יעלה על הדעת דמי שאין לו שום קרן כלל אך מתפרנס בכבוד מעובדת כפים או ממסחר ויש לו די מחסורו, יטול צדקה.

ונראה דעיקר הענין דכל שיש לו הכנסה קבועה כפי צרכיו, אסור לו ליטול מן הצדקה, ומי שאין לו הכנסה קבועה דינו כעני, בין אם הוא משתכר מן העבודה, ובין אם הוא משתכר מרווחים מקרן. ושני צדדים אלה מפורשים במשנה, דמחד תלוי דין זה באם יש לו מאתים זוז, ומאידך אמרו דאם יש לו חמישים זוז והוא משתכר בהם אינו עני, ודברי הטור והפוסקים דאם יש לו קרן והוא משתכר מן הרווחים נאמרו כנגד מי שיש לו מאתים זוז, אבל הוא כמי שמשתכר מיגיע כפיו או ממסחר דינו כדין מי שיש לו חמישים זוז והוא משתכר בהם, כך נראה ברור, ודו"ק בזה.

אלא שעדיין צריך עיון בכל עיקר דין עני, כמה כסף יהיה בידיו של אדם, ואיזה סכום ישתכר על בסיס חודשי ועדיין יהיה לו דין עני.

והנראה ברור לענ"ד דכשם שענינו תחזינה מישרים שגדולי הראשונים והפוסקים בעקבותיהם ראו בזמנם דשוב לא מסתבר לומר שהלכה זו תלויה במאתיים זוז או בחמישים זוז, ונקטו להלכה לפי מציאות החיים בזמניהם כמ"ש הטור לפי המקום והזמן, כך יש לדון בכל דור ודור לפי מציאות החיים.

ומשו"כ נראה למעשה דכל שפרנסתו דחוקה ומכלכל ביתו בצער לפי המקובל במקומו וזמנו עני הוא ומצוה לתומכו ולחזקו, וא"א לתת בזה גבול מסויים ומוגדר.

ומה שכתב בדרך אמונה (פ"ט ס"ק פ"ד) דגם בזמן הזה דנין בכל שנה ושנה, דמותר לו ליטול החסר לו לשנה זו אבל לא לשנה הבאה. לדידי מסתבר טפי דאין זה

בגדר עני לענין מתנות לאביונים וצדקה

אלא בזמניהם שקופות אלה דאגו לכל צרכי העני לפי שנה ושנה כמבואר לעיל בטעמא דמילתא, ולא כן בזמנינו דאין הקופות מחשבים כל חישוב שנתי, ועוד שלעולם אין הם נותנים כל צרכי ביתו של אדם, אלא תומכים תמיכה חלקית. ועוד דמצוי מאוד שגם קופות אלה נקלעות לקשיים כספיים ואין להם כל התחייבות כלפי הנתמכים.

ומשום כל הלין טעמי נראה דאין לגדר מאתיים זוז כל משמעות לזמנינו לא בכלל ולא בפרט, אלא אין הדבר תלוי אלא בכל זמן ועידן, כל שפרנסתו דחוקה ובצער מותר לו ליטול מצדקה ומצווים אנו לתמוך בידו.

ומה שכתבתם שבדרך אמונה כתב דאברך כולל לעולם יש לו דין עני שהרי אין הכולל חייב כלפיו ואם לא יהיה כסף בקופת הכולל רשאי ראש הכולל לא לשלם לאברכים. ולענ"ד לא מסתבר כן אלא כיון שמקבלים הם שכרם דבר חודש בחדשו וזה די מחסורם אין להם דין עני כל עוד מקבלים הם באופן קבוע את קיצבת הכולל.

ועוד דבימי קדם כשלא היו כל זכויות לעובדים גם רוב הפועלים לא היה להם כל בטחון במקום עבודתם ואעפ"כ פשוט דכל מי שהשתכר בעבודה קבועה עשיר הוא ולא עני, וכך נראה פשוט לגבי אברכי כוללים.

ועוד יש לברר בהלכה זו, במי שיש לו רכב יקר ושאר חפצי ערך ובית גדול ומפואר, אלא שפרנסתו דחוקה, האם מצוה לפרנסו מן הצדקה, או שמא כיון שיש בידו למכור נכסים וחפצים כן יש לו לעשות, ואינו זכאי ליטול צדקה.

הנה מבואר במשנה שם שאין מחייבין אותו למכור ביתו וכל תשמישיו, וכ"ה ברמב"ם ובטוש"ע (רנ"ג ס"א).

ובשו"ע מבואר דאף אם יש לו כלים יקרים של כסף ושל זהב אין מחייבין אותו למכור. אך אין זה אלא בכלי אכילה ושתיה ומלבוש ומצעות, אבל בשאר כלים מחייבין אותו למכור.

וביאור הדברים, די שחפצים שיש לאדם בהם זיקה אישית וקשר נפשי, והם חפצים אישיים, ובימיהם היה כן בכלי אוכל ומצעות ובגדים, ואת אלה אין מחייבין אותו למכור משא"כ בשאר כלים.

בגדר עני לענין מתנות לאביונים וצדקה

ולענ"ד אף הלכה זו תלויה לפי המקום והזמן. ועיין בט"ז (סק"ד) דאף לאחר שכתב הטור דאם יש לו שולחן של כסף מחייבין אותו למכור, אין זה אלא בזמניהם שהיה שולחן גדול שרבים ישבו סביבו, אבל כאשר מדובר בשולחן קטן ואישי הו"ל ככלי תשמישיו שאינו חייב למכור.

ונראה פשוט לפי זה דכאשר מדובר בתכשיטי אשה או במתנה אישית שאדם קיבל מאשתו או מהוריו וכדו' אין מחייבין אותו למכור, אבל אם מדובר ברכב יקר נראה דמחייבין אותו למכור, דבדרך כלל הרכב משמש את כל בני המשפחה, ואין זה מתשמושיו האישיים.

ועוד מבואר בשו"ע דמה שאין מחייבין אותו למכור, אין זה אלא בנוטל מיחידים, אבל אין נותנים לו מקופה של צדקה עד שימכור כליו. אך נראה למעשה, דאין נוהגין כן מזמנינו, וכיון שכל התורמים לקופה על דעת המנהג תורמים, ועל דעת הגבאים, יש ליתן לעניים ולא לחייבם למכור את כלי ביתם. אבל כאשר יש לאדם רכב יקר וכדו', עליו למכרו אף בנוטל מן היחידים כמבואר.

ויש לעיין עוד במי שחסך קצת כסף כנהוג בזמנינו שאנשים משתדלים לחסוך כסף כפי יכולתם כדי שיהיה בידם להוצאות מיוחדות כגון שמחות משפחתיות וכדו', האם מחייבין אותו לשבור חסכונות אלה ולאוכלן טרם יתנו לו צדקה.

ונראה דאם מדובר בסכום צנוע וסביר, אין מחייבין אותו למכור, משום שחסכון בזמנינו הוא צורך חיוני ולא גרע מכלי ביתו, אבל אם חסך כסף הרבה וסכום גדול לחתן את ילדיו ולקנות להם בתים, אינו זכאי ליטול צדקה אלא יאכל מה שהניח בצד, אא"כ הוא מודיע לנותן שאכן יש לו חסכונות ניכרים ואעפ"כ מרוצה הוא לתמוך בידו. כך נראה לענ"ד הלכה למעשה.

כמה גדולה גמילות חסדים עד שאמרו חז"ל (אבות פ"א מ"ב) "על שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים". ועוד אמרו (יבמות ע"ט ע"א) "שלשה סימנים יש באומה זו, הרחמנים, והביישנים, וגומלי חסדים". ובכל מקום ומקום, ובכל קהילה וקהילה מקהילות ישראל היו חברות של גמילות חסדים וביקור חולים והכנסת אורחים וכדו'. אשרינו שזוכים אנו לתת צדקה ולגמול חסד איש לרעהו.

בגדר עני לענין מתנות לאביונים וצדקה

אך מאידך למדנו כמה אדם צריך להשתדל ולהתרחק מנטילת צדקה, תא שמע
מה דאיתא בשו"ע (יו"ד רנ"ה ס"א):

"לעולם ירחיק אדם עצמו מהצדקה ויגלגל עצמו בצער, שלא יצטרך לבריות. וכן
צו חכמים עשה שבתך חול, ואל תצטרך לבריות. ואפילו היה חכם מכובד והעני, יעסוק
באומנות ואפי' באומנות מנוולת, ואל יצטרך לבריות".

להרבות אחוה ורעות

להרבות אחוה ורעות

"ומשלוח מנות וגו', כי זה רומז כי הם באגודה אחת
ובאהבה ואחוה, היפך מה שאמר הצורר מפוזר ומפורד"
(מנות הלוי על מגילת אסתר).

ידועים דברי מהר"ש אלקבץ בספרו מנות הלוי שענין מצות משלוח
מנות כדי להרבות אחוה ורעות בין בני ישראל, ולהראות שהם באגודה
אחת, ולא כמו שאמר המן הרשע לאחשוורוש "ישנו עם אחד מפוזר
ומפורד".

וכבר ביארתי במק"א (מנחת אשר מועדים ח"ב סימן כ"ז) שהדברים
הם דברי דרוש דהלא כאשר המן אומר "ישנו עם אחד מפוזר ומפורד בין
העמים בכל מדינות מלכותך" לא היתה כוונתו להתלונן שאין היהודים
אוהבים איש את רעהו, אלא שהיהודים מפוזרים בכל המלכות כולה
וסכנתם גדולה על כן יש להשמידם. אלא שבדרך רמז ודרש נתלה המנות
הלוי בפסוק זה לבאר את המצוה לשלוח מנות כדי להרבות אהבה ורעות.

על כן ראוי להתבונן מה ענין יש דוקא בימי הפורים להרבות אחוה
ורעות ולהיות כל ישראל באגודה אחת.

והנראה בזה, דהנה המן הרשע מזרע עמלק היה, ומנהג אבותיו בידו,
וכשם שעמלק נלחם בישראל על מנת להשמידם ולהכרית זכרם, (ומדה
כנגד מדה נצטוונו תמחה את זכר עמלק מתחת השמים), כך המן ביקש
להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים. גזירה זו, גזירה נוראה היתה,
וסכנת כליה ריחפה מעל ראש כל ישראל.

ובאיזה זכות ניצלו וזכו לישועה גדולה. כאשר אסתר אמר "לך כנוס
את כל היהודים". כאשר כל ישראל עמדו בתפילה כאיש אחד ובלב אחד
באחדות גמורה זכינו להוושע מיד אויב.

וכך לדורות עולם, כל זמן שישראל באגודה אחת אין כל אומה ולשון

להרבות אחוה ורעות

יכולה לשלוט בהן.

ומשל משלו חכמים (תנחומא נצבים סימן א') לאגודה של קנים, דהלא קנה בודדת קל לשוברה, אבל אגודה של קנים אף גיבור חיל אינו יכול לשוברה, כך ישראל כאשר הם באגודה אחת המה, בידם לעמוד בפני כל צר ואויב, ואי אפשר לשוברן.

צא וראה מה שאמרו (ירושלמי פאה ד' ע"ב):

"אמר רבי אבא בר כהנא דורו של דוד כולם צדיקים היו וע"י שהיה להן דילטורים היו יוצאים במלחמה והיו נופלים... אבל דורו של אחאב עובדי ע"ז היו וע"י שלא היה להן דילטורין היו יורדים למלחמה ונוצחין".

ומשום כך תיקנו משלוח מנות להרבות אהבה ואחוה, וכדי שיהיו כולם באגודה אחת, ללמדך שבשעת מלחמה וסכנת שמד, זאת העצה והסגולה, שיהיו ישראל באגודה אחת, ואין כל אומה ולשון יכולה לשלוט בהם.

נר זיכרון

לעילוי נשמת

הרה"ח משה בן
מוה"ר יוסף דוד ז"ל
נלב"ע כ"ז סיון תשמ"ז

מרת מלכה מחלה בת
הר"ר מרדכי זיסקינד ז"ל
נלב"ע ג' אייר תשס"ו

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו ידידנו עוז
הר"ר דוד הגר הי"ו
לום אנג'לס

